

**Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районы
Дүрт-Мунча авыл жирлеге Советы**

КАРАР

№ 18

10.04.2026 ел

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлеге территориясендә Россия Федерациясе дәүләт урман фонды жирләренә, физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге жирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, карап тоту һәм саклау кагыйдәләре турындагы нигезләмәне раслау хакында

2025 елның 20 мартындагы № 33-ФЗ Федераль Законы нигезендә «Бердәм дәүләт хакимияте системасында жирле үзидарә оешмасының гомуми принциплары турында», 2002 елның 10 гыйнварындагы № 7-ФЗ «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» Федераль Законы, Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлеге Уставына, Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлеге Советы

КАРАР ИТТЕ:

1. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлеге территориясендә Россия Федерациясе дәүләт урман фонды жирләренә, физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге жирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, карап тоту һәм саклау кагыйдәләре турындагы нигезләмәне кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.

3. Әлеге карарны «Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталы»нда (PRAVO.TATARSTAN.RU) бастырып чыгарырга, жирлекнең торак пунктлары территориясендәге махсус мәгълүмат стендларында һәм Зэй муниципаль районының рәсми сайтында «Авыл жирлекләре» бүлегенә урнаштырырга

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз җаваплылыгымда калдырам.

Совет рәисе,
Дүрт-Мунча авыл жирлеге башлыгы

Р.Т.Ситдиқов

Татарстан Республикасы
Зэй муниципаль районы
Дүрт-Мунча авыл жирлегә Советының
10.04.2026 № 18 карарына кушымта

НИГЕЗЛӘМӘ

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлегә территориясендә Россия Федерациясе дәүләт урман фонды жирләренә, физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге жирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, карап тоту һәм саклау кагыйдәләре турында

1. Гомуми өлеш

1.1. Яшелләнделергән территорияләр утыртмалар белән бергә табигатьне саклау, мохитне саклау, рекреацион, мохит формалаштыру һәм санитар-саклау функцияләрен үтиләр, табигать комплексы территориясенә һәм жирлекнең яшел фонды территориясенә состав өлеше булып торалар.

1.2. Яшелләнделергән территорияләрнең урыны һәм чикләре тарихи барлыкка килгән планировканы һәм табигый компонентларны - рельефны, акваторияләрне һәм яшел утыртмаларны исәпкә алып билгеләнә.

1.3. Яшел үсентеләрне карап тоту һәм саклау Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлегә башкарма комитетына йөкләнә.

1.4. Яңа төзелешкә яшелләнделергән территорияләр булдыру буенча комплекслы эшләр керә. Яңа төзелештәге эшләрнең барлык төрләре дә билгеләнгән тәртиптә эшләнгән, килештерелгән һәм расланган проект документациясе нигезендә башкарыла.

1.5. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Дүрт-Мунча авыл жирлегә (алга таба – авыл жирлегә) территориясендә яшел үсентеләрне агымдагы карап тоту эшләренә агач төпләрен кисеп, коры, авария хәлендәге һәм декоратив төсе югалган агач һәм куакларны аудару; үсемлекләрне санитар кисү керә.

1.6. Яшелләнделерү объектларын карап тоту-яшеллекләрне һәм яшелләнделергән территорияләрне төзекләндерү элементларын карау буенча комплекслы эшләр ул. Яшел утыртмаларны карап тоту үз эченә ала:

- агымдагы ремонт,
- агачларны һәм куакларны карау эшләре - үсемлекләрне тукландыру, су сибү, көпшәләү, утау, яклау, тамыр системасын жылыту, туңга чыдам булмаган токымлы куакларны бәйләү һәм чишү, жылылык сөюче үсемлекләрне каплау һәм каплау (барлык тиешле эшләр белән бергә), ашламаларны, чүп-чарны төяү һәм бушату, коры һәм авария хәлендәге агачларны кисү һәм башкалары;
- чәчәклекләрне карау эшләре - орлык чәчү, үсентеләр һәм суган утырту, су сибү, көпшәкләндерү, утау, тукландыру, үсемлекләрне яклау, чүп жыю һ. б.;
- чәчәк вазаларын карау эшләре.

2. Яшел утыртмалар утырту

2.1. Территорияне эзерләү

2.1.1. Территорияне эзерләү эшләрен жимерелергә тиешле корылмаларны, агач төпләрен, төзелеш материаллары калдыкларын, чүп-чарны һәм башкаларны чистартудан, жыю урыннарын билгеләүдән, үсемлек грунты аударудан һәм аны бетерүдән, шулай ук территорияне яшелләндерү өчен файдаланылачак үсемлекләрне күчереп утырту урыннарын билгеләүдән башларга кирәк. Туфрак утырмасын өчен органик чүп-чар яки нинди дә булса химик производство калдыклары сибү рөхсәт ителми. Вак органик чүп-чарны (пычкы чүпләре, йомычкалар, яфраклар) сибелгән грунт белән болгатырга мөмкин.

2.1.2. Төзелеш мәйданчыгын оештырганда, проектта сакланучы буларак билгеләнгән барлык үсемлекләрне саклап калу һәм минималь зыян салу чараларын күрергә кирәк: койма белән әйләндереп алу, киң һәм тәбәнәк ябалдашларны өлешчә кисү, кәүсәләрне саклау бәйләве, куакларның ябалдашларын бәйләү.

2.1.3. Территориядә үләннәр яхшы булганда, чирәмне кисәргә, жыярга һәм аны саклау (сугару, куллану) чараларын күрергә кирәк.

2.1.4. Булган агачларны саклап калу өчен, грунт катламы дәрәжәсен күтәрергә кирәк булганда, кәүсә тирәли коры кое һәм дренаж системасы ясарга кирәк; биеклекне киметкәндә, үсемлекләрне саклап калу өчен террасалар системасын һәм терәк стеналар ясарга яки агач янында тамырларны зарарланудан саклый торган (биеклекләр берәз аерылганда) жир катламы өеп куярга кирәк.

2.1.5. Территорияне коры-сарыдан һәм имин булмаган агачлардан чистарту агачларны урында кисеп, кәүсәләрне чыгарып яки ауган агачларны читкә алып чыгып башкарылырга мөмкин.

2.1.6. Күчереп утырту өчен яраклы агачларны һәм куакларны кагыйдәләр нигезендә казып чыгарырга һәм әлеге яки башка объектларны яшелләндергәндә кулланырга кирәк.

2.2. Агачлар һәм куаклар утырту

2.2.1. Үсемлекләрне утыртуның иң оптималь вакыты - яз һәм көз, ул вакытта үсемлекләр яфраксyz (яфрак коелучы төрләр) яисә үсемлек организмының физиологик процесслары активлыгы кимегән хәлдә утыралар.

Язгы утырту туфрак эреп, жылынгач, куаклар актив ачыла башлаганчы һәм үсентеләр барлыкка килә башлаганчы үткәрелергә тиеш; көзгә утырту яфрактар төшкәннән алып беренче тотрыклы аязга кадәр башкарылырга тиеш.

Хыслы токымнар күчереп утыртуны иртә язгы (март - апрель башы) һәм иртә көзгә (август - сентябрь башы) вакытларда яхшырак кичерәләр.

2.2.2. Торак пунктлар территориясенә чик параметрлары булган сәламәт, яхшы үскән нөсхәләр генә утыртылырга мөмкин.

2.2.3. Гибрид тирәкнең (хатын-кыз нөсхәләре) эре үлчәмле агачларын, корычагач яфрактары өрәңгене утыртырга ярамый.

2.2.4. Жимеш биргәндә территорияне чүпли торган яисә чәчәк атканда массакуләм аллергик реакцияләр китереп чыгара торган тирәкләрнең һәм башка үсемлекләрнең ана нөсхәләрен утырту рөхсәт ителми.

2.2.5. Агачларны һәм куакларны төзелештә гамәлдә булган кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә утыртырга кирәк, аерым алганда, бина диварларыннан һәм төрле корылмалардан үсемлекләр утырту урынына кадәр ара регламентташтырыла

Корылмалардан үсемлекләр утыртуга кадәр ара

Ераклыкны исәпләү чиге	Үсемлек күчәренә кадәр Минималь ераклык, м	
	агач	куак
Бинаның, корылманың тышкы дивары	5,0	1,5
Тротуар кыры, бакча юлы	0,7	0,5
Урамның машина йөрү өлеше чиге	2,0	1,0
Яктырту челтәренә таянычы	4,0	
Терәк стенкаларның табаны һәм эчке кыры	3,0	1,0
газүткәргеч: тышкы торбалар өчен	2,0	-
газүткәргеч: полиэтилен торбалардан жир асты газүткәргече (торбаның төрле якларында)	3,0	-
суүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле, элемент кабеле	2,0	0,7

Искәрмә:

1. Китерелгән нормативлар таж диаметры 5 м дан артмаган агачларга карый һәм зуррак диаметрлы агачлар өчен зурайттылырга тиеш.

2. Биналарның, корылмаларның, балалар учреждениеләренә тышкы диварлары янына агачлар һәм куаклар утыртканда инсоляциянең һәм табигый яктылыкның норматив дәрәжәләрен үтәргә кирәк.

2.3. Яшел утыртмаларны карап тоту

2.3.1. Яшел утыртмаларны дәрәс карап тоту буенча төп чараларның берсе булып ябалдашларны кисү тора. Санитария, яшәртү, формалау кебек кисү төрләрен аералар.

2.3.2. Ябалдашны санитар кисү карт, авыру, кибә торган һәм зарарланган ботакларны, шулай ук ябалдаш эченә караган яки бер-берсенә якын булган ботакларны бетерүгә юнәлдерелгән.

Шулай ук үзәк кәүсәдән кискен почмак белән өскә таба яки вертикаль рәвештә (Пирамида формаларын исәпкә алмаганда) китә торган бәбәкләр сынмасын һәм кәүсәдә яралар ясалмасын өчен мәжбүри рәвештә алынырга тиеш.

Санитар кисүне ел саен вегетация чорында башкарырга кирәк. Ләкин күп санлы эре ботакларны бер үк вакытта алуның мәгънәсе юк, шуңа күрә аларны акрынлап, елына 1-2 тармакны алу яхшырак.

2.4. Чәчәк бакчалары төзелеше

2.4.1. Чәчәклек - бер, ике яки күпъяллык үсемлекләр утыртылган геометрик яки ирекле формалы участок ул. Бу яшелләндерү объектының иң декоратив элементларының берсе.

2.5. Чәчәк бакчаларының эчтәлегә

2.5.1. Чәчәк бакчаларын тиешле тәртиптә тоту үсемлекләргә су сибүдән һәм юудан, туфракны йомшартудан һәм чүп үләннәрне жыюдан, чәчәк аткан чәчәкләрне кисүдән, корткычлардан һәм авырулардан саклаудан, мульчировкалаудан, минераль ашламалар кертүдән, чүп-чардан жыюдан гыйбарәт.

2.5.2. Беръяллык һәм икеъяллык чәчәклекләргә су сибү, жир тамырлар яткан тирәнлеккә дымланырлык итеп исәпләгәндә, тигез булырга тиеш.